

تأملاتی برنسبت

ساحت قدس، وجود و تاریخ (۱)

ساحت قدس در جهان مدرن و پسامدرن

بیژن عبدالکریمی

به کوشش

سید جواد میری

www.ketab.ir

نقد فرهنگ

• سرشناسه: عبدالکریمی، بیژن، ۱۳۴۲-

• عنوان و نام پدیدآور: تأملاتی برنسبت ساحت قدس، وجود و تاریخ / بیژن عبدالکریمی؛ به کوشش سیدجواد میری.

• مشخصات نشر: تهران: نقد فرهنگ، ۱۳۹۹.

• مشخصات ظاهری: ج ۳، ۲۱/۵×۱۴/۵ س.م.

• شابک: دوره: ۸-۵۵-۶۶۸۲-۶۲۲-۹۷۸/ج ۱: ۵-۵۶-۶۶۸۲-۶۲۲-۹۷۸/ج ۲: ۲-۵۷-۶۶۸۲-۶۲۲-۹۷۸/ج ۳: ۳-۹-۵۸-۶۶۸۲-۶۲۲-۹۷۸

• وضعیت فهرست‌نویسی: فیا

• مندرجات: ج ۱. ساحت قدس در جهان مدرن و پسامدرن. ج ۲. گشودگی و فروپستگی به ساحت قدس. ج ۳. ساحت قدس، جامعه و امرسیاسی

• موضوع: دین- مقاله‌ها و خطابه‌ها؛ عبدالکریمی، بیژن، ۱۳۴۲-. پرسش از امکان امردینی در جهان معاصر- نقد و تفسیر: دین- کتاب‌های نقد شده؛ امر قدسی- مقاله‌ها و خطابه‌ها.

• شناسه افزوده: میری، سیدجواد، ۱۳۵۰-، گردآورنده

• رده‌بندی کنگره: BL۵۰

• رده‌بندی دیویی: ۲۹۰

• شماره کتابشناسی ملی: ۷۶۲۷۶۷۴۸

نقد فرهنگ

@naqdefarhangpub

www.naqdefarhang.com

naqdefarhangpub

نشانی: پردیس، میدان عدالت، خ فروردین جنوبی، خ سعدی، مجتمع قائم ۱، بلوک A2، واحد ۲۰۳

تلفن: ۷۶۲۷۶۷۴۸ | مراکز پخش: ۶۶۴۶۰۰۹۹، ۶۶۹۶۷۰۰۷، ۶۶۴۸۶۵۳۵

• نام کتاب: تأملاتی برنسبت ساحت قدس، وجود و تاریخ؛ جلد اول: ساحت قدس در جهان

مدرن و پسامدرن

• نویسنده: بیژن عبدالکریمی • به کوشش سیدجواد میری • نوبت چاپ: چاپ اول

• سال انتشار: ۱۳۹۹ • تیراژ: ۱۱۰۰ نسخه • قیمت: ۷۰۰۰۰ تومان

• شابک دوره: ۸-۵۵-۶۶۸۲-۶۲۲-۹۷۸/ج ۱: ۵-۵۶-۶۶۸۲-۶۲۲-۹۷۸/ج ۲: ۲-۵۷-۶۶۸۲-۶۲۲-۹۷۸/ج ۳: ۳-۹-۵۸-۶۶۸۲-۶۲۲-۹۷۸

• شابک ج ۲: ۲-۵۷-۶۶۸۲-۶۲۲-۹۷۸/ج ۳: ۳-۹-۵۸-۶۶۸۲-۶۲۲-۹۷۸

© کلیه حقوق محفوظ و مخصوص انتشارات نقد فرهنگ است.

فهرست

- دیباچه ۹
مقدمه از سیاه‌مشق تا متن، از خطابه تا فلسفه ۱۳

فصل اول: پایان عالم سستی

- خلاصه سخن درباره کتاب پرسش از امکان امردینی در جهان معاصر / رضا داوری اردکانی... ۳۱
همدلی‌ها و هم‌سوایی‌ها / بیژن عبدالکریمی ۳۷

فصل دوم: ساحت قدس در عالم مدرن و پسامدرن

- جستاری در باب نظام اندیشگی بیژن عبدالکریمی / حسین روحانی ۴۷
جایگاه سنت و مدرنیته در نظام اندیشگی بیژن عبدالکریمی ۴۷
امر سیاسی؛ حلقه مفقوده در نظام اندیشگی بیژن عبدالکریمی ۵۴
نسبت میان بحران معنا و مواجهه‌تئوریک با جهان ۵۹
نیهیلیسم و امر سیاسی / بیژن عبدالکریمی ۶۳
• «پایان تئولوژی» یا «گذر از تئولوژی»؟ / رسول رسولی‌پور ۹۹
دعاوی اصلی نویسنده کتاب ۹۹
ریشه‌های تاریخی نحوه نگرش نویسنده ۱۰۲
داوری ۱۰۶
ایده پایان تئولوژی، پست‌مدرنیسم و الهیات پسامدرن / بیژن عبدالکریمی ۱۰۹

۱۲۵.....	• گشودگی به ساحت قدس در تشیع / انشاء الله رحمتی
۱۳۷.....	• مواجهه‌ای تئولوژیک با نیهیلیسم و پدیدارشناسی جهان معاصر / بیژن عبدالکریمی
۱۶۱.....	• تئولوژی، الهیات، علم و امر دینی / حمید پارسانیا
۱۶۱.....	مقدمه
۱۶۱.....	نسبت تئولوژی و دین در جهان مدرن
۱۶۴.....	الهیات، علم و دین در جهان اسلام
۱۶۹.....	داوری‌های مختلف دربارهٔ امر دینی و معرفت‌ها و علوم مفهومی
۱۷۵.....	• گشودگی به ساحت قدس و گفتمان انقلاب اسلامی ایران / بیژن عبدالکریمی

فصل سوم: ساحت قدس و وجود

۲۱۳.....	• واشکافی روایت عبدالکریمی در باب «پرسش از امکان امر دینی در جهان معاصر» از منظری هایدگری / فلورا عسکری زاده
۲۱۳.....	مقدمه
۲۱۴.....	پدیدارشناسی هایدگری و نسبت آن با پدیدارشناسی قدسی «کربن-عبدالکریمی»
۲۱۹.....	متافیزیک از منظر هایدگر و در تلقی «کربن-عبدالکریمی»
۲۱۹.....	رازواری در تفکر هایدگر و نسبت آن با نگرش «کربن-عبدالکریمی»
۲۲۱.....	«پرسش» در تفکر هایدگر و نسبت آن با نگرش «کربن-عبدالکریمی»
۲۲۲.....	سخن آخر
۲۲۵.....	• ساحت قدس و وجود / بیژن عبدالکریمی
۲۸۵.....	• «گشودگی»؛ بنیادی برای امکان‌های دیگر / احسان پویافر
۲۸۵.....	مقدمه
۲۸۶.....	فرااموشی هستی و بروز نیهیلیسم
۲۹۰.....	تاریخ رخ داده به مثابه امرینی
۲۹۴.....	امردینی و سوژه به مثابه امر گشوده نه خود گشودگی
۲۹۷.....	به سوی سرآغازی دیگر
۲۹۹.....	نتیجه
۳۰۱.....	• ساحت قدس، زمان و تاریخ / بیژن عبدالکریمی
۳۰۱.....	مقدمه
۳۰۳.....	خَلط دو مفهوم ساحت قدس و امر دینی

دیباچه

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، در ۲۸ و ۲۹ مهر ماه سال ۱۳۹۷، شاهد یک رویداد کم نظیر ملی بود که بیش از چهل سخنران از حوزه و دانشگاه و از رشته‌های گوناگون علوم انسانی از سراسر کشور گرد هم آمدند تا در باب کتاب پرسش از امکان/مردم‌بینی در جهان معاصر به تعاطی افکار پردازند. از سال ۱۳۹۲ کوشیدم راهی را آغاز کنم که در آن «متون متفکران ایرانی» محور «گفت‌وگوهای ملی» قرار گیرد و در تحقق این مسیر به کمک برخی از دوستان، متون اندیشمندانی چون داریوش شایگان، مهدی بازگان، رضا داوری اردکانی، مرتضی مطهری، محمدتقی جعفری، محمدحسین طباطبایی، علی شریعتی، هما کاتوزیان، سیدجواد طباطبایی، سید محمد امین قانع‌راد و بیژن عبدالکریمی مورد بازخوانی انتقادی قرار گرفت. اما چرا ما دست به بازخوانی «متون متفکران ایرانی» می‌زنیم و خواهانیم آنها را محور «گفت‌وگوهای ملی» قرار دهیم؟ مقصد و مقصود ما از تأکید بر ضرورت طرح این مسیر و تلاش برای تحقق آن چیست؟

متأسفانه یکی از مهم‌ترین آسیب‌شناسی‌های ما ایرانیان در حوزه فرهنگ و تفکر در دوره اخیر تاریخی مان این است که متفکران ایرانی آثار یکدیگر را نمی‌خوانند و به واسطه «شنیده»ها و «گفته» می‌شود»ها با زیست جهان فکری یکدیگر روبرو می‌گردند و این خود سبب شده است که اندیشه‌های متفکران ایرانی عاملیت و اثرگذاری نداشته، به حاشیه رانده شود و «گفت‌وگوی ایرانی» شکل نگیرد و متون اندیشه‌ورزان مان متروک مانده، در سطح ملی و فراگیر مورد خوانش قرار

نگیرند. میان «خوانش» و «خواندن» یک متن تفاوت‌های بنیادینی وجود دارد. وقتی اثری را می‌خوانیم از آن ممکن است لذت برده، یا دچار هیجان یا حتی احساس محنت شویم، ولی آنچه باعث می‌شود تا یک متن مورد خوانش قرار گیرد «تعامل مفهومی» با آن است. متون وقتی مورد خوانش قرار می‌گیرند که حول آنها شبکه‌ای از مفاهیم و مفهوم‌سازی‌ها در فضای اندیشه، در سپهر عمومی و در میان سنن فکری و پارادایم‌های نظری گوناگون خلق شود و از خلال مفاهیم برساخته شده نوین، وجود و جان آدمیان با چشم‌اندازها و افق‌های جدید آشنا گردیده، به تبع آن هستی و واقعیت‌های اجتماعی و تاریخی تحول یابند.

به گمانم، زمان آن فرا رسیده است ما ایرانیان «از خلال متون ایرانی» و «بی‌واسطه غرب»، «بدون میانجی‌گری چشم‌اندازهای غربی» و «براساس منظرهای خاص ایرانی» با هم به گفت‌وگو بنشینیم. این سخن رانه در افق‌های غرب‌ستیزانه یا در معنای انکار ضرورت اجتناب‌ناپذیر گفت‌وگو با غرب و متفکران غربی، بلکه صرفاً در این افق باید درک کرد که تعاطی افکار بین خود متفکران ایرانی ضرورتی تاریخی در دوران معاصر ماست و اگر این ضرورت، تحقق نیز یابد، آن را می‌توان به مثابه رخدادی تلقی کرد که آینده ایران و روابط منطقه و جهان با کشورمان را به گونه‌ای دیگر رقم خواهد زد. به زبان ساده‌تر، پریشانی‌ای که در عالم تدبیر جمعی ما رخ داده است ریشه‌هایش در «خاک سیاست» نیست بلکه بیشتر در «سپهر اندیشه» است. این سخن بدین معناست که اگر جمع ما پریشان است دلایل این پریشان‌حوالی به دلیل ناآگاهی یا ناکارایی مدیران و سیاستمداران نیست بل محوری‌ترین دلیل آن این است که در این یکصد و پنجاه سال اخیر متفکران ایرانی با اندیشه‌های یکدیگر مواجهه مفهومی نداشته، هرگاه فرصتی تاریخی روی داده است تا به ایده‌ای برای ظهور نوعی عزم ملی و جهتی واحد برای حرکت جامعه دست یابند، ناگاه «جهت‌گیری‌های سیاسی و ایدئولوژیک»، «ذوق و سلیقه» و «خصلت‌های روان‌شناختی روشنفکرانه و غیرروشنفکرانه» جمع آنها را از هم گسسته است و از پس آن آشوبی زیست‌جهان ایرانی را فرا گرفته است.

سه دفتری که پیش روی شماست کوششی است تا با یکدیگر به گفت‌وگو

نشینیم و تعاطی افکار را تمرین کنیم و این تضارب آراء را گرد مسموعات شکل نداده، بل حول متن و خوانش اندیشه‌های بیژن عبدالکریمی بنا نهادیم. امیدوارم نسل‌های جدید و آیندگان ما این مسیر را بهتر، عمیق‌تر و صمیمانه‌تر از ما بیمایند و تلاش کنند گفت‌وگوهای «درون ایرانی» تقویت شده، تا سنت تفکر ایران معاصر قوام یابد و سپهر اندیشه ایرانی فربه‌تر و نیرومندتر به تدریج آماده حضور در صحنه جهانی گردد. هرگاه این مهم روی دهد آنگاه می‌توان به جهانی شدن اندیشه‌های محلی دل بست؛ در غیر این صورت، آنجا که گفت‌وگو و نیوشایی سخن دوست نباشد خانه‌ای هم نیست که در آن مأوا گزینیم یا در آن میزبان خوبی برای دیگر اندیشه‌ها باشیم. پس بیائیم آداب میزبانی بیاموزیم و همچون نیاکان مان در اوج تمدن ایرانی میزبان همه حقایق و اندیشه‌های اصیل از چهار سوی جهان باشیم، اما این میزبانی بدو در گرو بنای کاخ رفیعی از اندیشه در سرزمین خودمان و متناسب با زیست جهان خاص ایرانی است.

انتشار کتاب پرسش از امکان امر دینی در جهان معاصر، اثر بیژن عبدالکریمی، در سال ۱۳۹۷، موجی از گفت‌وگوها، چالش‌ها و بحث‌های انتقادی بسیاری را در محافل مختلف آکادمیک و غیر آکادمیک، دانشگاهی و حوزوی برانگیخت و نشست‌های گوناگونی به منظور نقد و بررسی آن در شهرهای تهران، قم، مشهد و... برگزار گردید. همایش دوروزه «پرسش از امر دینی در عصر حاضر؛ بازخوانی روایت بیژن عبدالکریمی از امر دینی»، که در ۲۸ و ۲۹ مهرماه سال ۱۳۹۷، در پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی و با همکاری انجمن جامعه‌شناسی ایران برگزار شد، یکی از همین نشست‌ها و شاید نیز مهم‌ترین آنها بود. همه مقالات انتقادی مجموعه سه جلدی حاضر، با عنوان «تأملاتی بر نسبت ساحت قدس، وجود و تاریخ»، مقالاتی هستند که در همایش مذکور ارائه شده و بیژن عبدالکریمی در طی بیش از دو سال، در فاصله سال‌های ۱۳۹۷ الی ۱۳۹۹، کوشید با حوصله تمام به همه مقالات ارائه شده پاسخ دهد. اگر برخی از سخنرانی‌های ارائه شده در همایش فوق‌الذکر در این مجموعه جای نگرفته است تنها به این دلیل بود که ارائه‌دهندگان آنها تا زمان تعیین شده سخنرانی‌های خویش را به صورت مکتوب به

اینجانب تحویل ندادند. قابل ذکر است که مقاله دکتر رسول رسولی پور متن سخنرانی ای بود که ایشان در نشست «نقد و بررسی کتاب پرسش/از امکان/ امر دینی...»، که در تاریخ ۲۰ آذرماه سال ۱۳۹۷ در دانشکده ادبیات و زبان های خارجی دانشگاه علامه طباطبائی، به همت دانشجویان انجمن علمی فلسفه این دانشگاه برگزار گشته بود، ارائه داده بودند. جای دارد در همین جا از همه سخنرانان در همایش های مذکور، به ویژه از یکایک ارائه دهندگان مقالات این مجموعه، همچنین از زحمات همه همکارانم در پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی و نیز از کوشش های دانشجویان انجمن علمی فلسفه دانشگاه علامه طباطبائی در جهت برپایی یک چنین نشست های علمی سپاس گذاری ویژه ای به عمل آورم.

در پایان قابل ذکر است که در تدوین و ویراستاری همه مقالات، نهایت امانت داری صورت گرفته است و در صورت ضرورت، اعمال هر گونه تغییرات جزئی اصلاحی با مشورت نویسندگان مقاله بوده است. در این مجموعه فهرست منابع یکایک مقالات به صورت فهرست واحدی درآمده است و کوشش بسیار شد، حتی المقدور، همه ارجاعات به آثار بیژن عبدالکریمی و دیگر مآخذ براساس آخرین چاپ متون انتشار یافته از آثار مورد ارجاع باشد. علاوه بر این، باید اشاره کنم که هر آنچه داخل دو قلاب ها آمده است به منظور ایضاح بیشتر از جانب نگارندگان مقالات به سخن منقول از یک مآخذ افزوده شده است.

سیدجواد میری

زمستان ۱۳۹۹